

MAGYAR DROGFIGYELŐ

 drogkutató
intézet

DROGOK A KOLLEKTÍV
EMLÉKEZETBEN

2024. ÁPRILIS
IV. évfolyam 3. szám

— EST. 1991 —
Batthyány Lajos
ALAPÍTVÁNY

Magyar Drogfigyelő

A Drogkutató Intézet szakmai, tudományos
folyóirata

Szerkesztőség

Főszerkesztő:	Téglásy Kristóf
Szerkesztő:	Partos Bence
Kiadó:	Drogkutató Intézet 1137 Budapest, Radnóti utca 25. II. emelet 2/A
Felelős kiadó:	Gremsberger Bertalan
ISSN	ISSN 2786-0906

A szerkesztőség elsősorban olyan kéziratokat vár közlésre, amelyek a pszichoaktív anyagok - elsősorban kábítószer - kémiai, biológiai tulajdonságainak vizsgálatával, a szerhasználat orvos- és egészségtudományi, rendészeti, kriminológiai, szociológiai, jogi természetű elemzésével, értékelésével foglalkoznak. A szerkesztőség tudományos szakértő bevonásával a beérkezett kéziratot szakmai szempontból lektoráltatja, és fenntartja a jogot a kéziratok stilizálására, korrigálására, tipografizálására. A folyóiratban megjelenő publikációk nem a kiadó, illetve nem a szerkesztőség, hanem a szerzők saját, tudományos szabadságán alapuló álláspontját képviselik. Az el nem fogadott kéziratokat a szerkesztőség nem tárolja, azok mindegyike törlésre kerül. A szerkesztőség a folyóiratban másodközlést nem vállal.

A folyóirat a Batthyány Lajos Alapítvány támogatásával készült.

TARTALOM

Amiből a kollektív emlékezet táplálkozik

A SÁMÁNKULTUSZ
DEXP

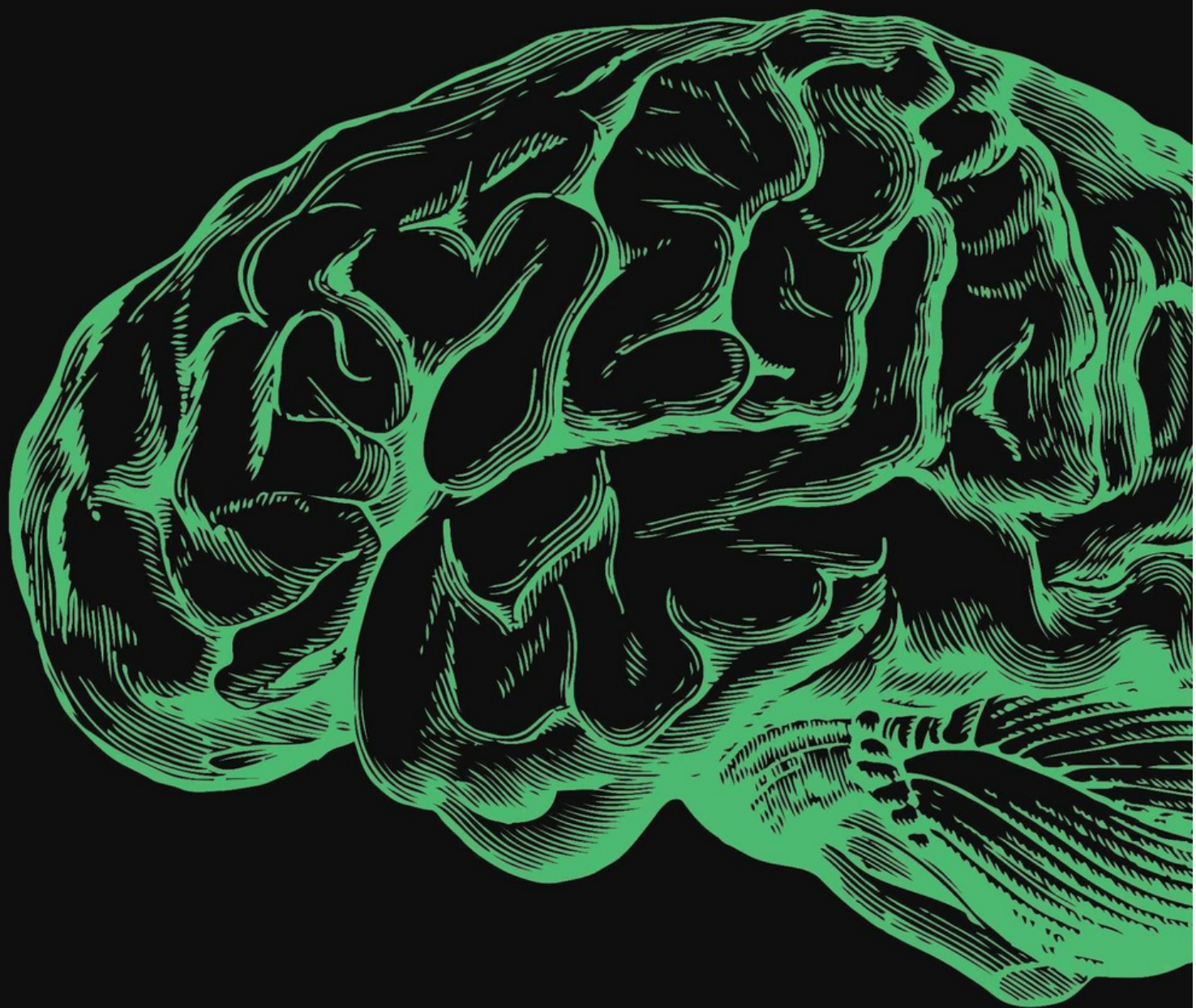
A KÍNAI ÓPIUMHÁBORÚK
Varga Sz. Gábor

TÖRTÉNELMI GÖDÖR VAGY A SZABADSÁG
KITELJESEDÉSE?
Névai Gábor

A kollektív emlékezet átformálására tett kísérletek

“...AKI DROGOT HASZNÁL, OTT VAN MELLETTED”
Riedl Annamária

JELENKORI KÍSÉRLETEK A KOLLEKTÍV EMLÉKEZET
BEFOLYÁSOLÁSÁRA
Téglásy Kristóf

AMIBŐL A KOLLEKTÍV EMLÉKEZET TÁPLÁLKOZIK

drogkutató
intézet

- EST. 1991 -

Batthyány Lajos
ALAPÍTVÁNY

A SÁMÁNKULTUSZ

DEXP

Miért kezd el valaki kábítószer fogyasztani? Milyen tényezők játszanak szerepet a szenvedélybetegségek kialakulásában? Talán némi túlzással azt állíthatjuk, hogy ahány ember annyiféle ok állhat mindezek hátterében. Természetesen vannak „tipikus” okok, ilyenek pl. a genetikai hajlamosító tényezők, gyermekkori traumák, negatív környezeti hatások, mély bensőséges interperszonális kapcsolatok hiánya, lehetnek feldolgozatlan veszteségek, amelyekkel szemben nem tud az egyén megküzdeni. További okok lehetnek, a stresszes környezet, a felnőttkori krízisek, traumák, gyász, válás, betegségek, a szeretet hiánya. Hogy látják ezt a kérdést a fiatalok?

Egy vizsgálatban középiskolás korú fiatalokat kérdeztek¹, Ők az alábbi okokat jelölték meg: kíváncsiság, kalandvágy, lázadás a felnőttek ellen, a valóságtól való eltávolodás, menekülés a családi vagy iskolai problémák elől, a kortársak és barátok befolyása, unalom, önbizalomhiány leplezése, új közösségbe való beilleszkedés vágya. Ahogy a probléma okai, úgy a kialakult problémák is sokszínűek lehetnek. Kialakulhatnak érzelmszabályozási zavarok, viselkedési addikciók, függővé válhat valaki legális és/vagy illegális kábítószerektől. A szenvedélybetegségnek ezer arca van. A szenvedélybetegségek különböző formái, mint például játék-, munka-, internet- vagy társ- és szexfüggőség, illetve étkezési zavarok komolyan károsíthatják az egyén, család vagy közösség életét. Alattomos csapdák ezek az életben, amelyeket legjobb lenne elkerülni, de nem mindenkinek sikerül.

¹ <http://epa.oszk.hu/00000/00035/00080/2004-03-ta-Tobbek-Kabitoszer.html>

Felvetődik a kérdés, hogy került például egy ismert valóságshow-szereplő egy ayahuasca szeánszra? Mi vette rá őt arra, hogy egy önmagát sámánnak nevező egyén teazeánszánba csöppenjen. Ez a cikk elsősorban azoknak szól, akik kíváncsiságból² vagy spirituális élménykeresésre hivatkozva terveznek egy pszichedelikus szert kipróbálni, például a manapság oly divatos ayahuascát.

A cikkben a kulturális antropológia módszereivel és ismereteinek segítségével, rávilágítok arra, hogy a sámánság egy komoly hagyománnyal rendelkező és több tízezer éves múltban gyökerező tudás. A pszichedelikus szerek használata komoly kockázattal jár és egyben veszélyes is lehet. Aki bármilyen okból is pszichedelikus terápia mellett dönt, alapos felkészülést kíván, tőle, hogy a számára megfelelő tudással és tapasztalattal rendelkező szakembert találja meg. Azt is el kell dönteni, hogy egy adott problémára tényleg ez a megfelelő eszköz-e. Vannak pszichológiai ellenjavallatok is amikor tilos ezt a terápiát választani. Pl. pánikbetegség, skizofrénia vagy borderline személyiségzavar esetén³. Pusztán kíváncsiságból részt venni egy teazeánszon megfelelő felkészülés nélkül igen kockázatos. A nem megfelelő előkészítés akár pszichiátriai problémákat is okozhat.

Visszatérve az említett valóságshow-szereplőre, szerencsésnek mondhatja magát, hogy ennyivel megúszta. *„Mint ismeretes, 2022-ben egy valóságshow-szereplő komoly sérüléseket szerzett, miután részt vett egy ayahuasca-szeánszon. A nőre a ruhái nélkül, törött csontokkal találtak rá egy szőlőültetvényen. Miután kórházba került, többórás műtéten esett át.”* „A fiatal nő öntudatlan állapotban bolyongott, közben súlyos, életveszélyes sérüléseket szenvedett, többek között eltört öt bordája, a sarokcsontja és az egyik gerinccsigolyája is. Csak a szerencsén múlt, hogy nem bénult le. A nő 24 órán keresztül feküdt egy lakatlan területen, eközben sokszor nem tudta eldönteni, hogy meghalt-e már, vagy még él. A szülei csak órákkal a történetek után értesültek arról, hogy eltűnt, ez pedig nagyban megnehezítette azt, hogy időben a nyomára bukkanjanak az erdőben” – mint arról több internetes felület is beszámolt.

² A hivatkozott középiskolai felmérésben első helyen a kíváncsiság áll.

³ Ilyen esetekben mindenképpen szakemberhez kell fordulni. Pszichológushoz, pszichiáterhez.

Kik azok a sámánok?

A sámánság több tízezer éves múltra tekint vissza, melynek bizonyítékait a paleolitikumtól, a neolitikumtól, és a bronzkortól eredő leletek biztosítják. A „sámán” kifejezés ismertté válása azonban csak a 19. századra tehető azon orosz kutatóknak köszönhetően, akik Belső Ázsiát kutatták és a törzsi gyógyítókra a sámán szót kezdték el használni az összes természeti vallás, uráli, türk, mongol, ugor stb., törzs szent emberének meghatározására.⁴ Ez a terminológia a nyugati kultúrában is elterjedté vált, és azóta ismert mindenki számára. Természetesen sámáni hagyományok és sámánok nem csak Észak Szibériában vagy Belső Ázsiában voltak és vannak. Meg kell említeni, Észak Európában Lappföldön a „Sámikat” Keleten a „Chuckikat” vagy Japánban Hokkaidón a „Ainusokat” Nepálban a „Magarokat”. Továbbá Észak- és Dél- Amerikában is vannak indián sámánok. Ez utóbbi terület népszerű célponttá vált a pszichedelikus szerek fogyasztásával kapcsolatos turizmus szempontjából.

Hoppál Mihály ismert kutató⁵ vitatja a sámánizmus kifejezést, szerinte a „sámánság” lenne a helyes. A sámánság a hiedelmek és rítusok összessége, egy központi alak – a sámán – működése köré rendeződve. Nem vallás! Nem egy izmus, inkább egy mesterség! A sámán a sámánizmus központi alakja, a közösség olyan tagja, aki képességei révén kapcsolatot tud teremteni a közösség és a túlvilág között. A Wikipédia alapján a sámánság alapfilozófiájáról⁶ az alábbiakat tudjuk meg: „A létezésben minden él, minden egy és minden kommunikál, mindennel információt cserél. Négy alapeleme a tűz, a víz, a levegő és a föld. Írott dogmája nincsen, létezése az igazságon és racionalitáson alapul. A sámánizmus szerint a létezésben minden egy egységet képez, ez az Isteni elv. Egy vagyok éggel és földdel benne és rajta minden létezővel. A földi élet csak egy tanulási folyamat a lélek számára, ami szabad akaratú örök szellem.” A sámán magától különféle módokon, tudatosan tud transz állapotba kerülni. A sámánság mellett, a transz fogalma, amit tisztázni szükséges. A 12. században⁷ a kifejezést már használták olyan értelemben, hogy átkel, áthalad (életből a halálba) abban az értelemben, ahogy a hinduizmus a

⁴ A különböző – mára lényegében letűnt – kultúrák sámánjainak tevékenysége, akár a szerhasználatot is beleértve, szervesen gyökerezett az adott kultúrában, az adott társadalom erősen rögzült, mély és főleg közösségi hitvilágában. Vannak olyan vélemények is amely szerint a modernkori „sámánkodás” mindezt nélkülözi, ezért nem vehető komolyan, az egyes személyek jóhiszeműsége vagy jószándéka ellenére sem. Táptalaját képezi ugyanakkor a szélhámosságnak, a tiltott vagy ártalmas szerhasználat leplezésének.

⁵ Sámánok és varázsszerek - <https://www.youtube.com/watch?v=iVtEQXNd0o0&t=2748s>

⁶ <https://hu.wikipedia.org/wiki/S%C3%A1m%C3%A1nizmus>

⁷ <https://hu.wikipedia.org/wiki/Transz#Etimol%C3%B3gia>

szamárdhi kifejezést használja a jógában. A transz vagy révület egy módosult tudatállapot, amelyben a transzban lévő személy nem reagál külső ingerekre, de egy konkrét cél elérésére mégis képes, hiszen éber az állapota. A transz ingereire a sámán nem vagy alig reagál. „A transz beállta fontos pont, mert ez jelzi a túlvilággal való kapcsolat létrejöttét. Ilyenkor kapcsolatot teremt az ott levő lelkekkel”.⁸ Többféle transz létezik. A teljesség igénye nélkül néhányat felsorolok: hipnotikus transz, meditatív transz, pszichedelikus transz, alvajáró transz vagy a terminál transznak nevezett jelenség amelyet halálközeli élménynek is hívnak. Transzállapot elérése lehetséges akaratlagosan, ide tartozik a sámánok által használt monoton technika alkalmazása, ami a ritmikus dob⁹, vagy a böjt, de akár körforgás által, vízívás megvonása által vagy légzéssel is elérhető ez az állapot. Továbbá előidézhető szuggesztió, pl. hipnózis, társadalmi elszigetelődés, betegség hatására és egyes hallucinogén szerek fogyasztása által. Látható tehát, hogy a transzállapot elérésére számos mód és technika létezik, nem csak egyes pszichedelikus szerek¹⁰ fogyasztása lehet opció, amely igen kockázatos és veszélyes a nem megfelelő előkészítés nélkül. Olyan ez, mintha kimennénk a reptérre, találmra felszállnánk egy repülőgépre elutazva valahová arra számítva, hogy egy jót nyaralunk. Igen ám, de mikor arról ábrándozunk, hogy milyen jó lesz majd Balin nyaralni és helyette az északi sarkon száll le a repülőgép, akkor el lehet képzelni mi lesz ennek az utazásnak az eredménye.

A sámán legfontosabb eszköze a túlvilági utazásban a sámándob. Gyakran a sámán lovának is nevezik. A sámán, gazdag képi, mozgási, nyelvi, zenei kódrendszerrel fejezi ki magát, saját kultúráját és annak szimbolikáját jól ismeri, így hallgatósága előtt hiteles, és a tudás bizonyosságával nyilvánul meg. Hogyan lesz valaki sámán? Hogyan lesz egy személy képes arra, hogy tudatosan tudja uralni a transzállapotot időről időre? Mik a sámán feladatai? A sámán jelekkel, adottságokkal születik¹¹, és éveken át tartó tanulás eredményeként felsőbb tudás birtokosa lesz, melynek ismeretében segítheti a népét. A túlvilág értelmezőjévé válik, onnan jövő üzeneteket közvetít, és így biztosságot nyújt a közösségnek a túlvilággal szemben. A sámán kiválasztásának több módja is lehetséges, történhet aktív és passzív módon. A sámánválasztás fontos állomása a sámánbetegség, ami nem mást, mint egy

⁸ <https://hu.wikipedia.org/wiki/S%C3%A1m%C3%A1n>

⁹ A Csukcsoknál Burjátoknál a botót ütögetik a földhöz.

¹⁰ <https://www.daath.hu/incoming/lh/frame.htm>

¹¹ <https://blog.integralakademia.hu/a-samanna-valas-folyamata-es-tunetei/>

beavatási betegség, amelynek során a valódi tudás birtokosává válik. Ezt követi a felavatási ceremónia, amelynek keretében bizonyítania kell és oltalmazó védelmet kap. A sámán feladata sokrétű. Közvetít a "túlvilág" és evilág között, természetfölötti lényekkel érintkezik, vezeti a közösséget, vannak rituális feladatai, hovatovább politikai vezető is, de a legfontosabb feladata a gyógyítás. Azért mutattam be ilyen részletességgel a sámánt, mert csak Ők hivatottak és tudnak használni megfelelő módon egy-egy pszichedelikus szert. Nekik ez „munkaeszköz”

Mi az az ayahuasca és mire használják?

„Az ayahuasca tudatmódosító hatású főzet, melyet a Dél-Amerika őserdeiben honos *Banisteriopsis caapi* (ayahuasca) indájából és egyéb összetevőkből készítene az őslakosok, sámánok. Az így készült, farmakológiailag összetett italt vallási- és sámánszertartások alkalmával, valamint a népi gyógyászatban használják.” Ennyit tudunk a Wikipédia által. A *Banisteriopsis caapi* egy indás növény, hatóanyagai önmagukban nem váltanak ki pszichedelikus élményt. Szükség van más összetevőkre is, pl. *Psychotria viridis*re amivel együttesen használják. Önmagában ez sem vált ki pszichedelikus élményt, ellenben a két növény együttes alkalmazása már egy igen erős pszichedelikus hatást kiváltó szer lesz. Rendkívül rossz ízű és állagú lé lesz, amelyet főznek ezekből a növényekből olyan, mint egy „mocsárlé”. Hatása 4-5 órán át is kifejti hatását, amelyet az elfogyasztását követően kb. 30 perccel kezd el kifejteni. Hányással, hasmenéssel jár a fogyasztása, amely az érzelmi és energetikai megtisztulást jelképezi. Módosítja a tudatállapotot, látomásokat okoz, a valóságlátást alakítja át. Az indián sámánok a főzetet egy szertartás részeként használják ahol Ők is aktív résztvevői az eseménynek. Az igazi élmény azonban belül történik. A szertartás keretében egy módosult tudatállapotban tapasztalhatjuk meg belső félelmeinket, érzelmeinket, szerepszemélyiségeinkkel találkozhatunk, a régmúlt emlékeit élhetjük újra, tudattalan emlékek kerülnek elő. Mindez hullámokban eltérő érzelmi hatásokat kiváltva jelentkezik a szeánsz résztvevőjénél. Előfordulhatnak spirituális és vallásos élmények, látomások is. Mindezek komoly kockázatokat és veszélyeket is hordoznak magukban, mert soha nem számolható ki előre a pontos hatása az ayahuascának. Az élményekre befolyásoló hatással bír a külső és a belső környezet. Hatalmas a sámán felelőssége a szeánsz során, Ő választja, ki, hogy ki vehet részt és ki nem, egy szeánszon. Felkészít az utazásra és védelmezi a résztvevőt. Egy blog azt állítja, hogy eredetileg a gyógyító céllal fogyasztott főzetet

nem is a turistákkal itatták meg, hanem maga a sámán fogyasztotta¹² és úgy gyógyított. Sajnos azonban a profitszerzés sok mindent felülírt.

A kábítószeres fogyasztásával kapcsolatban zárógondolatként egy indiai Mester¹³ tanítását idézem: "Minden olyan külső segédlet, amely ideiglenes hallucinációt eredményez az, az isteni kegyelem kigúnyolása. Hatalmas a különbség, ami a két állapot között fennáll: teljes tudatossággal és éberséggel haladni belül, vagy ezekhez a külsődleges eszközökhöz menekvészképpen folyamodni, és az általuk keltett, pusztán érzékszervi képzeteket átélni."

A szerző drogszakértő

¹² <https://tudaton.hu/az-uttoro-samanasszony-es-az-ayahuasca-valodi-ereje-ii/>

¹³ Sant Ajaib Singh Ji tanítása alapján.

A KÍNAI ÓPIUMHÁBORÚK

VARGA SZ. GÁBOR

Az Amerika felfedezése nyomán kibontakozó, a tengereket és óceánokat behálózó világkereskedelem távol-keleti ágát az újkorban portugál, majd holland és angol kereskedők uralták. Ők Indiából és Kínából fűszereket, selymet, porcelánt és teát szállítottak Európába. Mivel az európai gazdaság nem rendelkezett a távol-keleti árukhoz mérhető magas értékű kézműipari cseretermékkel, ezért Európa nemesfémmeel volt kénytelen fizetni a keleti luxuscikkekért.

A magas fejlettségű kínai birodalom a Csing dinasztia (1644–1912) alatt elzárkózott attól, hogy az alacsonyabb fejlettségi szinten álló Európával érintkezzen. Az európai kereskedők kizárólag a kínai császárok által engedélyezett tengerparti kereskedőtelepeken telepedhettek meg – elsőként a portugálok Makaón, majd pedig az angol kereskedők Kantonban. Tevékenységüket a császári udvar szigorúan korlátozta: Csak a kínai vámhatóság által előre rögzített árakon és kizárólag a császári megbízással rendelkező partnerekkel üzletelhettek. A birodalom belső régióival továbbra sem létesíthettek közvetlen kereskedelmi kapcsolatot.

A 17. században a kukorica és az édesburgonya megjelenése a népesség rohamos növekedését eredményezte Kínában. A birodalom lakossága 1740 és 1790 között a kétszeresére, mintegy 400 millióra nőtt, ami a Föld akkori népességének harmadát tette ki. A kínai város lakó népesség életszínvonala a luxusjavak fogyasztását tekintve jóval meghaladta az európaiakét. A 18. századi nyugati világ ezért egy magas fejlettségű civilizációként tekintett Kínára. Adam Smith, a híres skót filozófus és közgazdász „A nemzetek gazdagsága” (1776) c. munkájában gazdasági

nagyhatalomnak tartotta Kínát. Ugyanakkor úgy vélte, hogy Kína gazdasága az alacsony munkabérek, a csekély pénzforgalom és a monopóliumok miatt csak kis mértékben fejlődőképes.

A magába zárkózott távol-keleti birodalommal szemben Nyugat-Európa a tőkés termelési viszonyok, majd pedig az angliai ipari forradalom kibontakozásával döntő gazdasági, technikai és katonai fölényre tett szert. Az európai gazdaságnak egyre több nyersanyagra, a tömegcikkék értékesítéséhez pedig egyre nagyobb felvevőpiacra volt szüksége. Ezt a 19. században a gyarmatok fokozott kizsákmányolásával, illetve az addig érintetlen területek gyarmatosításával lehetett biztosítani. Ebben a világtengereket uraló Nagy-Britannia vezető szerepre tört.

A Kínával folytatott angol kereskedelem a 18. század folyamán folyamatosan bővült. Ez elsősorban a Kínából Nagy-Britanniába irányuló egyre növekvő teaimportnak volt köszönhető, melynek háttérében az állt, hogy az angol elit által kedvelt luxustermék egy évszázad leforgása alatt tömegfogyasztási cikké vált. Mivel a Kantonon keresztül zajló kereskedelem keretei igen szűkösnek bizonyultak, Nagy-Britannia már a 18. század végén állandó képviselőt kívánt létesíteni Pekingben, és néhány kikötő megnyitását kérte a kínai császártól, aki azonban ezt a kérést elutasította. Mivel a francia forradalom és a napóleoni háborúk lekötötték a britek figyelmét, ekkor még nem tettek kísérletet Kína kikötőinek megnyitására. A 19. század elején azonban már húsba vágóan érintette őket, hogy továbbra is ezüsttel kellett fizetniük a kínai árukért, míg Kína semmit sem vett tőlük. Így Nagy-Britanniából egyre nagyobb mennyiségű ezüst áramlott Kínába.

A briteknek kapóra jött, hogy időközben a kínai vagyonos rétegek körében egyre inkább divattá, sőt státuszszimbólummá vált a dohánnyal kevert ópium szívása. Ennek következtében az egyre keresettebb ópium pénzhelyettesítő csereeszközzé léphetett elő, amivel immáron ki lehetett váltani a kínai árukért addig fizetett ezüstöt. Mivel az ópiumkereskedelmet egy 1730-as császári rendelet betiltotta, a Brit Kelet-Indiai Társaság az indiai gyarmatbirodalomban megtermelt ópiumot egy magánkereskedőkből és kínai csempészbándákból álló hálózat segítségével juttatta be Kínába. A Kínába irányuló ópiumexport 1805 és 1839 között a tízszeresére nőtt, így az ópium 1823-ra Kína elsőrangú illegális behozatali cikkévé vált. Mivel az ópiumot egyre többen fogyasztották, az ára jelentősen csökkent, és így az

alacsonyabb néprétegek körében is általánosan elterjedt. A britek néhány évtized leforgása alatt milliókat tettek függővé. A nagyarányú ópiumbehozatal miatt Kínában ezüsthány lépett fel, ami megingatta az ezüstre épülő kínai pénzrendszert.

A császári udvar végül 1839-ben kemény lépésre szánta el magát, amikor nyilvánosan kivégeztetett kínai ópiumcsempészeket és blokád alá vonta a Kantonban élő brit, amerikai és holland kereskedőket. Úgy tűnt, hogy a konfliktust sikerül rendezni azáltal, hogy az európai kereskedők 20.283 láda ópiumot átadtak a kínai hatóságoknak, és Makaó irányában elhagyták Kantont. A kínai hatóságok fellépését azonban számos további incidens követte. A casus bellit végül is az szolgáltatta, hogy részeg angol matrózok feldúltak egy kantoni kínai szentélyt, az illetékes brit kereskedelmi főbiztos pedig megtagadta a vétkesek kiadását. A brit hajók és a dzsunkákból álló kínai partvédelmi flotta közötti első ütközetre Hongkong szigeténél került sor. Időközben a brit kabinet Lord Palmerston javaslatára hadiflottát vezényelt Kína partjaihoz, hogy a fontosabb kikötők és folyami torkolatok blokádjával megbénítsák a tengerpart és a belső régiók közötti gabonakereskedelmet. A britek hadászati fölényüket érvényesítve sorra megadásra kényszerítették a tengerparti városokat. A kegyelemdöfést az adta meg, hogy a britek elfoglalták a Jangce és a Nagy Csatorna kereszteződésénél fekvő Csencsiangot, ezzel megbénítva Kína két legfontosabb vízi útjának forgalmát.

Az 1842-ig tartó első ópiumháborút a nankingi szerződés zárta le. Ennek értelmében Kína örökös tulajdonként átadta Nagy-Britanniának Hongkong szigetét és az angol kereskedők előtt megnyitott öt kikötőt. Rögzítették a kereskedelmi vámtarifát (4-10%) is. Kína nagy összegű kártérítést fizetett a háború költségeiért, a megsemmisített ópiumért és a kínai cégek behajthatatlan adósságaiért. A 21 milliárdos kártérítés megroppantotta az ország gazdaságát. Ráadásul az 1843-as ún. humeni kapitulációs kiegészítésben az angolok megkapták a „területenkívüliség” jogát is, ami azt jelentette, hogy brit állampolgár felett kínai hatóság nem ítélezhetett, csak az angol konzul. Mindez Kína szuverenitásának súlyos sérelmét jelentette. Az ország kiszolgáltatottságát leginkább az mutatta, hogy a szerződésekben egy szó sem esett az ópiumbehozatal tilalmáról.

Az ópiumháború nem élvezett egyöntetű támogatást a brit politikai körökben sem. A fiatal és mélyen vallásos későbbi miniszterelnök, William Gladstone 1840-ban a brit

Alsóházban nyíltan kritizálta Palmerston „ópiumháborúját” és naplójában a következőképp vélekedett: „Rettegek az ítéletektől, melyeket Isten mérhet Angliára a Kína felé tanúsított nemzeti gonoszságunkért.”

A következő években a briteknek adott kiváltságokat Kína megadta a többi nyugati nagyhatalomnak is. A megnyitott városokban hatalmas nemzetközi negyedek, ún. koncessziós területek jöttek létre. Ezzel megkezdődött az évezredek keresztül elzárt Kína módszeres kifosztása. Az ópiumháború a külkereskedelem kényszerű szüneteltetése miatt a dél-kínai népesség jelentős részét súlyosan érintette, kiélezte a társadalmi konfliktusokat és kedvező táptalajt nyújtott a Taiping-lázadás (1850-1864), a kínai történelem legnagyobb áldozatokkal járó polgárháborújához. A katonai kiadások ugrásszerű növekedése még tovább terhelte a kínai államháztartást, ami a lakosság adóterheinek emelkedéséhez vezetett.

A második ópiumháborúval (1856-1860) Nagy Britannia és Franciaország további külkereskedelmi engedményekre kényszerítették a Taiping-lázadás által sújtott Kínát. Ennek háttérében az állt, hogy az első ópiumháború utáni évtizedben a Kínába irányuló brit export folyamatosan csökkent, amiért Nagy-Britannia a császári udvartette felelőssé. Amikor a kínai hatóságok egy angol zászló alatt hajózó kínai hajó legénységét ópiumcsempészet vádjával letartóztatták, és brit kérésre sem engedték szabadon őket, Nagy-Britannia hadat üzent Kínának. Franciaország is kapva kapott az alkalmon, és egy francia misszionárius kivégzésének ürügyén csatlakozott az akcióhoz. A brit-francia expedíciós hadsereg látványos sikerei nyomán Kína a háború első szakaszát lezáró tianjini szerződésben (1858) kénytelen volt 11 további kikötőt megnyitni az angol, a francia, és immáron az amerikai és az orosz kereskedők előtt is. A császár beleegyezett, hogy állandó külföldi küldöttségek tartózkodjanak Pekingben, engedélyezte a keresztény misszionáriusok tevékenységét és legalizálta az ópiumimportot. Ez Kína szuverenitásának további korlátozását jelentette, és egyben tovább növelte a birodalom külkereskedelmi hiányát. Mivel Kína vonakodott elfogadni a rákényszerített feltételeket, továbbá egy brit küldöttséget is súlyos atrocitások értek, a háború újabb fázisába lépett. 1860-ban a mintegy 17000 fős brit-indiai és francia hadsereg elfoglalta Pekinget és kifosztotta, majd lerombolta a kínai császári palotákat. Az 1860-ban Angliával, Franciaországgal és Oroszországgal megkötött pekingi konvencióban Kína kötelezte magát a tianjini szerződés ratifikálására és meg kellett engednie, hogy a külföldi kereskedelmi flották szabadon

közlekedhessenek az ország belső folyami hálózatán is. Oroszország ekkor szerezte meg Külső-Mandzsúriát, ahol 1869-ben megalapíthatta Vlagyivosztojk kikötőjét. A távol-keleti orosz-kínai határ mai is az 1860-as szerződésben kijelölt vonalat követi.

Az 1860-as kapitulációt követően még egy évtizeden át a nyugati cégek uralták a kínai ópiumpiacot. Ezt követően azonban a helybéli termelők kiszorították őket. Az ópiumfogyasztás még tovább nőtt. A 20. század elején a kínai ópiumtermelés a 19. század közepén importált mennyiség tízszeresét tette ki.

Az ópiumháborúk következtében Kína elvesztette nagyhatalmi státuszát és a nagyhatalmakkal kötött egyenlőtlen szerződések következtében félgymarmati státuszba süllyedt, melyből egészen a 20. század közepéig képtelen volt kiemelkedni. A háborúk és a Kínától kikényszerített engedmények döntő fordulópontot jelentettek Kína önértelmezésére nézve is, mivel aláásták a Csing-dinasztia által propagált ideológiát, mely szerint a többezeréves múlttal rendelkező Kína a civilizált világ központja. Az ópiumháborúk Kína számára a "megaláztatás évszázadának" tekintett kor kezdetét jelentették.

A szerző történész, a keszthelyi Vajda János Gimnázium igazgatója

TÖRTÉNELMI GÖDÖR VAGY A SZABADSÁG KITELJESEDÉSE?

NÉVAI GÁBOR

Mondják, hogy mostanában ér véget – de csak igen lassan¹⁴ – az Egyesült Államok által dominált egypólusú világrend korszaka. Azonban egyértelmű, hogy az elmúlt bő egy évszázad Amerika korszaka volt. S ennek is kiemelkedő évtizede a válságokkal és kulturális forradalmakkal teli 1960-as évek. Mi történt akkor? Kirobbant például a máig ható hullámokat kiváltó hippilázadás, és vele együtt beköszöntött a széleskörű drogfogyasztás és a szexuális forradalom. Nem maguktól érkeztek: az úgynevezett „nagy generáció”, az 1968-asok manapság megpihenő nemzedéke hívta őket világra.

Tájkép – robbanás előtt

A választási korteskedésnek sehol nincs olyan hagyománya a világban, mint a tengerentúlon. Létezik egy olyan honlap, amelyen az összes amerikai elnökjelölti kampányreklámfilm megtekinthető¹⁵. Kiviláglik a filmekből, hogy döbbenetes a különbség az ötvenes és a hatvanas évek között. A második világháború utáni Amerika sematikus képét jól ismerjük a mozivásznonról¹⁶. Ezek szerint a győztes háborúból hazatérő katonákat új családi házban dolgoz, jól öltözött és szépen

¹⁴ <https://mandiner.hu/kulfold/2021/09/szeptember-11-demko-attila-interju>

¹⁵ <http://www.livingroomcandidate.org/commercials/2016>

¹⁶ <https://port.hu/adatlap/film/tv/vissza-a-jovobe-back-to-the-future/movie-8128>

kisminkelt feleségek várták: a harmincas évekhez képest szinte csak annyi változott, hogy megnyertek egy világháborút, az amerikai modell gőzerővel terjedni kezdett a világon, és híre-hamva sem volt már a harmincas évek depressziójának, mindenki fogyasztott. Az ötvenes évek játékos vagy éppen decens kampányfilmjei még egy olyan konzervatív világhoz tartoznak, amely pár év múltán hirtelen felrobbant Amerikában: a hatvanas dekád kampányklipjei már egy szó szerint lángoló országot mutattak: utcai harcok, halálos merényletek, erőszak. (Anti)rasszista jelszavak mentén meghasadó, polgárháború szélén csatatérre változott az Egyesült Államok és forrongásba kezdett Nyugat-Európa is, ahol egy egész nemzedék, a háború idején születtek lázadtak fel szüleik ellen drasztikus módon. Ennek csak nyitánya volt a zenei és öltözködésbeli forradalom, vagy más életmódbeli változás: szinte mindent tagadtak, amiben elődeik nemzedéke hitt, vagy amit fontosnak tartott. A szabad szerelem különösen vonzóbb volt mindennél.

Az ország mérete és a politikai-katonai-gazdasági potenciálja mellett már akkor is meghatározóvá növekvő kulturális ereje indokolja, hogy az 1960-as évek Amerikájában született meg az a mozgalom, amely kiemelkedő hatást gyakorolt a világ legtöbb társadalmára. A hippimozgalom a vietnámi háború évtizedében rúgta rá az ajtót a világra. A mindent tagadás forradalmának legendás ikonikus jelszava a „make love, not war” volt. A „szeretkezz, ne háborúzz” szlogenjébe csomagolt pacifizmus és újbaloldali ideológia mindent ócska, elöregedett lomnak tekintett, ami a hazafisághoz, Istenhez, családhoz köthette volna a lázadó nemzedéket. Nyugat-Európában erősebb volt a szovjet propaganda hatása: ott még könnyebben kapott fasiszta jelzöt a nyugati polgár, nagytőkés vagy a tehetős gazda már a hatvanas évektől is. Olaszországban és Nyugat-Németországban ráadásul beindult a szélsőbaloldali politikai terrorizmus: bizony ez is 1968 keserű „gyümölcse”.

Világbéke, szabadság, szex, rock and roll és drogok

A hippimozgalom első központja a kaliforniai San Francisco Haight-Ashbury negyede volt. Itt rendezték meg 1967-ben a híres „Nyár a szeretet jegyében” fesztivált, amely a hippikultúra egyik meghatározó eseményévé vált. A hippik tagadták a fogyasztói társadalom alapértékeit és helyettük alternatív életmódokat, valamint ezoterikus gondolkodásmódokat kerestek. A mozgalom gyorsan terjedt az USA más városaiban és Nyugat-Európában is. A főbb jellemzők közé tartozott a pszichedelikus zene, a

szabad szerelem gyakorlata, valamint a keleti kultúrákhoz való felületes kapcsolódási kísérletek. A hippik eközben egészpályás letámadással vették át a kezdeményezést a hatvanas évek útkereső Amerikájában: egyszerre tagadták a hazát, a családok létjogosultságát, a harcot, a hitet, a hagyományos értékeket, sőt, az iskolarendszert is: ezzel szemben kecsegtetőbb volt az ajánlatuk: szexuális, életmódbeli és drogfogyasztási szabadságot/korlátlanyságot hirdettek. Akkor úgy tűnt, ez éppen a megvalósuló amerikai álom – nekik. A vidéki, tradicionális Amerikának mindez bizony inkább rémálom lehetett.

Valójában többtucat korábbi nemzedék eltitkolt, de legalábbis elfojtott vágyait engedték ki a palackból. Amerika amúgy is az elfojtás világa – azóta is. Ugyanez a nemzedék lett az – már persze lecsillapodva és szülőként – amely megakadályozza, hogy akár egy meztelen női mell is látható legyen az ottani tévécsatornákon, még ha azok a legnagyobb művészfilmekben, művészi céllal is szerepeltek is. Bűntudat a korlátlan tobzódásért? A képmutatás csak több évtizeddel később jött el, amikor átvették az Egyesült Államok irányítását. A hippimozgalom a béke, szabadság és szeretet ideáljait hirdette, és jelentősen inspirálta a korszak politikai és társadalmi eseményeit, beleértve az 1968-as diáklázadásokat is. A mozgalmak gyakran azonosultak a hippik által képviselt ideálokkal, úgymint a hatalmi struktúrák és az autoritás teljes megkérdőjelezésében. Ezek Amerika mellett Nyugaton Franciaországban és Németországban okozták a legsúlyosabb – utcai harcokig elmenő – társadalmi feszültségeket, és közvetve hatottak az 1968-as prágai tavaszra is. Kelet-Európa rab népei, fiataljai azonban nemigen lázadhattak így, mert ha megpróbálták, őket nem rendőrök ejnye-bejnyéje, hanem szovjet tankok tiporták el, mint ahogyan Prágában történt. A gyorsan népszerűvé váló mozgalom annyira más volt az összes korábbi politikai-életmódbeli alternatívához képest, hogy földrengésszerű változásokat hozott, és ez a XX. század egyik legjelentősebb társadalmi és kulturális változását jelentette. A konzervatív kultúrával szemben a hippik mindenben jól hangzó ideákat hirdettek. Beindultak a mozgalmak közötti kölcsönhatások is: a polgárjogi mozgalom, a nőmozgalom, valamint a vietnámi háború elleni tiltakozások mind olyan események voltak, amelyek radikalizálták az amerikai fiatalokat.

Drogfogyasztás: Pandora szelencéje

A hippikultúra szerves részét képezte a kábítószerfogyasztás, különösen a marihuána és az LSD. Timothy Leary pszichológus, az LSD egyik legismertebb támogatója, a „Kapcsolj ki, kapcsolj be, lépj ki” szlogennel ösztönözte a fiatalokat, hogy hagyjanak fel a konvencionális életúttal és fedezzenek fel más tudatállapotokat. Az 1960-as évek végére a drogok széleskörű elterjedése azonban egyre inkább komoly egészségügyi problémákat is előidézett. Ebben az időszakban a drogok nemcsak a társadalmi normák megváltozásához járultak hozzá, hanem általában a drogpolitika liberalizálásához is. A pszichedelikus szerek körüli kutatások új területeket nyitottak meg, és a marihuána fokozatos elfogadása olyan változásokat eredményezett, amelyek ma is érezhetőek a társadalmakban. Ezek a szerek eszközként szolgáltak a tudat bővítésére és új, spirituális dimenziók felfedezésére. Timothy Leary, aki az LSD egyik legnagyobb támogatója volt, a tudatmódosító szerek használatát a személyes és társadalmi megújulás eszközeként népszerűsítette. Azonban a droghasználat sötétebb oldalai is megmutatkoztak, beleértve a függőséget és a mentális, egészségügyi problémákat. A szabad droghasználat már akkor is komoly aggodalmat váltott ki az egészségügyi szakértők és a közvélemény körében. De a kordivat nem az egészségről szólt. Mint ahogyan a nagy dohányzás-, és alkoholelles kampányok is csak később, a hetvenes-nyolcvanas években indultak be Amerikában.

Kultúra a hippimozgalomban – társadalmi hatások

A zene különösen fontos szerepet játszott a hippikultúrában. Olyan művészek és zenekarok, mint a Grateful Dead, Jim Morrison, Bob Dylan, Bob Marley, Jimi Hendrix, Janis Joplin és a Jefferson Airplane, jelentős befolyást gyakoroltak a kor kulturális életére. A filmek között talán az Easy Rider¹⁷, a Hair¹⁸ és a Beatles által prezentált Yellow Submarine¹⁹ című alkotás volt a leghíresebb. A hippimozgalom kezdetei a beatnemzedék indulásával esnek egybe. A háttérben olyan jelentős írók is szellemi támogatást nyújtottak, mint Ken Kesey, Allen Ginsberg, illetve Jack Kerouac.

¹⁷ <https://www.imdb.com/title/tt0064276/>

¹⁸ <https://www.imdb.com/title/tt0079261/>

¹⁹ <https://www.imdb.com/title/tt0063823/>

Pezsgett a közeg: az 1969-es Woodstock Fesztivál a XX. század egyik legfontosabb szórakoztató eseményévé vált, és a hippimozgalom zenei csúcspontjaként szolgált, ahol csaknem félmillió ember gyűlt össze egy hétvége alatt. A hippimozgalom ugyanakkor már saját korában²⁰ is megosztó volt és sokakban váltott ki ellenérzéseket. Számos konzervatív és hagyománytisztelő ember úgy látta, hogy káros az, ahogyan a hippik a társadalmi normák és értékek ellen láznak. A vietnami háború elleni tiltakozások, amelyeket a hippik aktívan támogattak, szintén ellentétes reakciókat váltottak ki. Sokan úgy érezték, hogy a hippik tiszteletlenek az országuk és annak katonái iránt, és üldözik a hazafias érzelmeiket. Kevesen gondolnak bele, hogy a nyolcvanas évek ikonikus akciófilmsorozata, a Rambo²¹ első része dokumentálja szinte a legpontosabban azt a rendkívüli erejű és demoralizáló társadalmi frusztrációt, amely áthatotta a vesztes vietnami háborúból hazatérő katonák tízezreinek rettenetes – és évtizedekig tartó – közhangulatát. Az pedig összefüggésben áll a részben a hippik által is keltett pacifista közhangulattal, amelynek már semmi köze nem volt ahhoz a világhoz, amelyből a katonák elindultak otthonról.

A hatalomátvétel

Noha a hippimozgalom a 70-es évekre alábbhagyott, tartós hatást gyakorolt az amerikai és globális kultúrára. A mozgalom által népszerűsített zenei stílusok ma is befolyásolják a zenei trendeket. A drogfogyasztás normái átalakultak, ami a társadalom lazább hozzáállását eredményezte bizonyos szerek, mint például a marihuána és pszichedelikus drogok tekintetében. Ennél is fontosabb, hogy hippikorszak és az 1968-as diáklázadások öröksége túlmutat a korabeli eseményeken, és a XXI. században is formálja a társadalmi, kulturális és politikai diskurzusokat. A hippikorszak nemzedéke fokozatosan, a hetvenes-nyolcvanas-kilencvenes években vette át az irányítást a nyugati világban. Ez nem véletlenül történt, hanem tudatosan ideológiai kiáltvány alapján szállták meg a világ fontosabb egyetemeit, médiáját, kulturális fellegráit. Egy

²⁰ Általában a hatvanas-, és kora hetvenes éveket tartják a mozgalom fénykorának, amelynek lecsengése a nyolcvanas évek legelejére egy határozott társadalmi ellenforradalomhoz, széleskörű konzervatív lázadáshoz vezetett az Egyesült Államokban, de a világ más részein is.

²¹ <https://www.imdb.com/title/tt0083944/>

nyugat-németországi kommunista, bizonyos Willi Rudi Dutschke²² hirdette meg programszerűen a „hosszú menetelést a hatalom intézményeibe”. A térhódítás szimbolikus mérföldköve volt Bill Clinton elnöksége és feleségének politikai máig tartó szerepvállalása az Egyesült Államokban. Az akkori (és későbbi szexbotránya miatt nehéz hónapokat megelőző) elnök nyilatkozott fiatalkori kábítószerhasználatáról²³ is. Ekkora már a világban meghatározó pozíciót foglaltak el az 1968-asok. Németországban például külügyminiszter lehetett a Vörös Hadsereg Frakció nevű terrorcsoporthoz egykor közel álló, radikális zöld Joschka Fischer, illetve ismert európai politikussá küzdötte fel magát a magát magyarországi ügyekben is gyakran exponáló Daniel Cohn-Bendit²⁴, korábbi „marxista-anarchista” politikus.

Bizonyos, hogy a hatvanas években kialakult drogkultusz fellazította a társadalmak gondolkodását. A jobboldal világszerte lemaradt, másfél évtizedre szinte megbénult. Megdőlt számos tabu és megszületett a „politikai korrektség” nyelve, amely a XXI. század egyik nagy törésvonalát hozta létre a világban, amely rendkívül hatást gyakorolt a közbeszédre – például új tabuk létrehozásával, „nem megfelelő” gondolkodások, beszédek gúzsba kötésével. Tény, hogy elindultak pozitív, vagy legalábbis annak tűnő paradigmaváltások a környezetvédelem, a fenntarthatóság, a személyes szabadság ügyében, ugyanakkor a „vissza a természethez” jelszó is ellentmondásos folyamatokhoz, a vidék és a városok konfliktusaihoz vezetett. Napjaink zöld forradalma és a vegán életmód-propaganda mögött nem nehéz megtalálni a hippikorszak jelszavait. A lassan hatvanéves hippimozgalom inspirálta az alternatív életmódokat és a különböző szubkultúrákat, mint például a biogazdálkodást, az önellátó közösségeket és a szintén vitatott természetgyógyászatot. A hippikultúra inspiratív szerepet játszott a társadalmi változásokban, beleértve a polgárjogi mozgalom és a feminizmus támogatását. E mozgalmak formálisabbá váltak és intézményesültek azóta. Eközben a hippikultúra sok eleme pedig kereskedelmi termékekké vált. A divat, zene és más kulturális kifejezésformák, mint például a „flower power” vagyis a „virágyerekek” és

²² https://www.magyarhirlap.hu/velemeney/A_hosszu_meneteles_vege

²³ https://mult-kor.hu/20120531_igy_drogoztak_az_amerikai_elnokok?pldx=2

²⁴ https://hu.wikipedia.org/wiki/Daniel_Cohn-Bendit

pszichedelikus művészet, továbbra is befolyásosak. De az eredeti hippigeneráció már egy ideje a nyugdíjas éveit tölti.

John & Yoko waiting for the maid to make the bed so they can continue protesting against the system, 1969

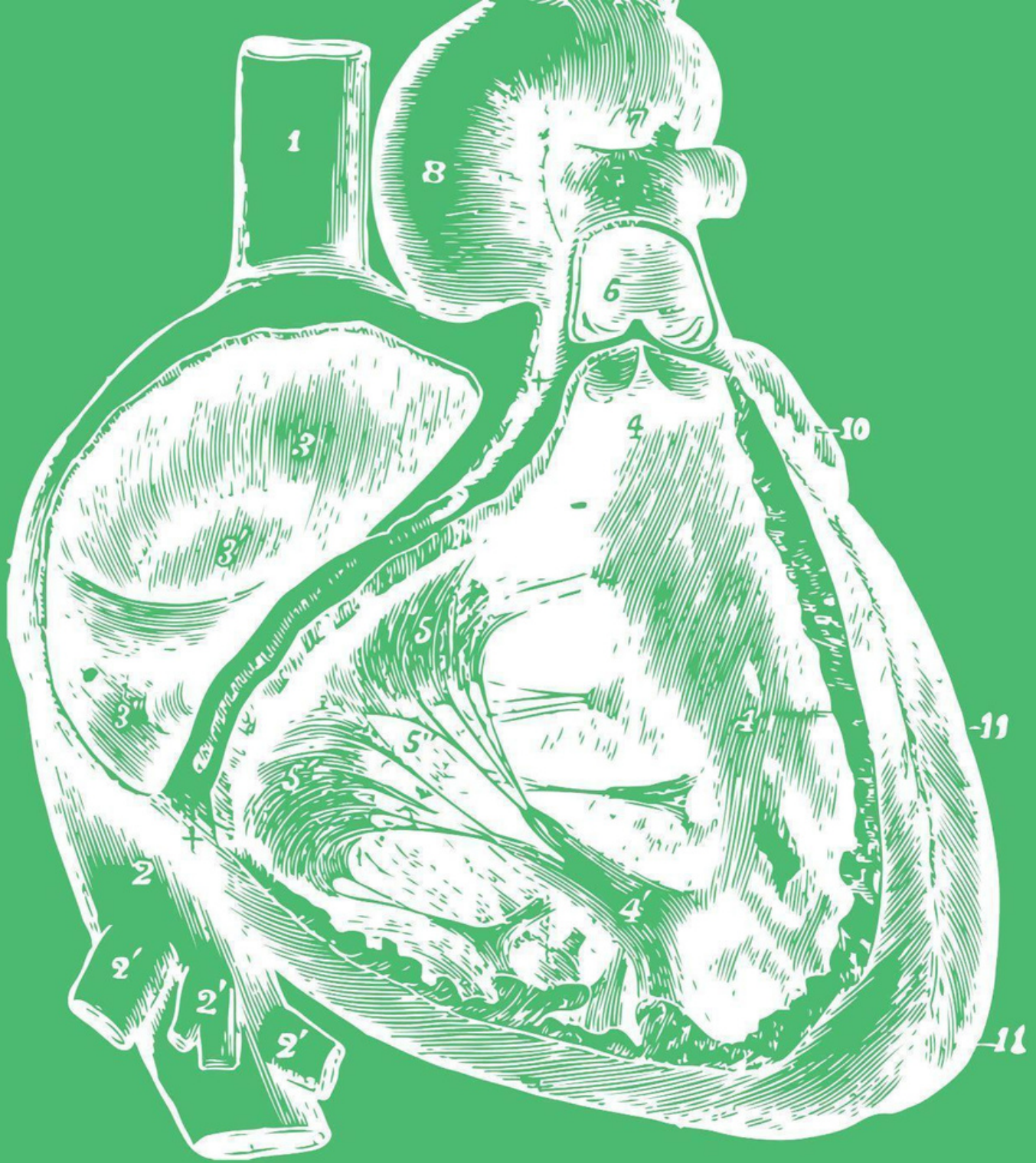

Mémbe sűrített hippiforradalom

A hippikorszak tömör összefoglalása lehetne akár a Beatles ikonjának, John Lennonnak és feleségének, Yoko Ononak médiaperformansza („Bed-In for peace”): 1969 március 25-én a mézesheteiket töltő házaspár – óriási médiafelhajtás közepette – egy hétig pizsamában, ágyban maradt, hogy így nyilatkozgatva demonstráljanak a háborúk ellen, a szépségkirálynők örök álmáért, a világbékéért. Mindez az amszterdami Hiltonban lakosztályában történt, majd Montreálban is megismételték az akciót – a lázadók azonban nem nélkülözhatték az újbaloldali forradalmárok által sokszor lesajnált és ideológiailag nem eléggé képzett alkalmazotti és munkásosztály (ez esetben a szobaasszony) munkáját sem saját kényelmük érdekében. Hiába, a lázadás sosem egyszerű dolog: még a forradalom idején is be kell ágyazni valakinek...

A szerző újságíró

A KOLLEKTÍV EMLÉKEZET ÁTFORMÁLÁSÁRA TETT KÍSÉRLETEK

— EST. 1991 —
Batthyány Lajos
ALAPÍTVÁNY

“...aki drogot használ, ott van melletted”

RIEDL ANNAMÁRIA

Az egyik legismertebb olasz újságíró és nemzetközileg is elismert maffiaszakértő, Roberto Saviano az, aki a legtöbbet foglalkozott és foglalkozik ma is a drogok hatásával az egyénre és közvetlen környezetére, ugyanis több évet foglalkozott azzal, hogy feltérképezze a kokain Európába érkezését Amerikából. Ezt fogalmazta meg 2013-ban a *Zéró, zéró, zéró* című könyvében, amelynek az első oldalain mellbevágóan őszintén ír arról, hogy *“...aki drogot használ, ott van melletted”*. A legközelebbi rokontól kezdve a barátig, az orvosig, a rendőrökig, a bírókig, és még lehetne sorolni. Minden társadalmi rétegben megtalálhatók a kokainfogyasztók, akik sokkal többen vannak, mint akár azt a legsötétebb pillanatainkban gondolnánk. Hiszen sokszor olyan emberekről van szó, akiket jól, vagy csupán átvitten ismerünk, viszont mégsem tudjuk róluk, hogy a drog használatának köszönhetően az életük és az egészségük is romokban hever. És ezeknek az életeknek a tönkremenetele nem kis mértékben a filmek hatásának köszönhető.

Szerhasználat a '20-'90-es évek filmjeiben

Kubinszky Viktor újságíró és filmkritikus, aki maga is megjárta a függőség, majd az elvonókúrák poklát, egy hosszabb írásában kitér a kábítószeres “kultúrtörténetére” az adott korszakban, vagy a történelmi-társadalmi kapcsolatok tükrében. Ennek alapján

többféle szerepet lehet tulajdonítani a különböző drogoknak, a jelképtől a filozofikus szimbólumrendszerig, de talán az egyik legfontosabb nézőpont a szerhasználat okainak és következményeinek feltárásának a szerepe.

A marihuána például már a húszas évek mozijaiban is megjelent, ahol még kizárólag negatív tényezőként, a bűnözői életforma kellékeként lehetett találkozni vele, továbbá egyfajta edukációs eszközként, hiszen a társadalom pusztító tényezőjeként, és a használat veszélyességének bemutatására nagy hangsúlyt helyező eszközként lett bemutatva.

Az éles váltást a hatvanas évek hippi mozgalma hozta meg, ahol már a fű a társadalmi és politikai tiltakozás eszközévé lépett elő, ami jól megmutatkozott az 1978-as Hair, vagy az egy évvel későbbi Szelíd motorosok című filmekben. Ebben az időszakban nyerte el magának a kannabisz a "kapudrog" elnevezést, hiszen úgy jelenítették meg, mint a pokolba vezető út első lépését.

A következő váltás a '90-es években történt, ahol felvett egyfajta lazaságot, már-már poén szintre emelve a fű használatának a veszélyeit akár A part, vagy a Fűbenjáró bűn című filmekben.

'90-es évek: a kokain és a heroin, mint státusszimbólumok megjelenése a filmvásznon

Míg a fű megragadt a vígjátékokban használt szer kategóriájában, addig a kokain és a heroin térhódítása kiterjedt a gazdagok világára, amiből nem hiányozhatott az ezekből a drogokból származó elképesztően magas anyagi haszon, és a vele járó fény, csillogás és pompa megszerzése sem.

Míg a kokaint egy jól körülhatárolt társadalmi réteg státusszimbólumaként jelenítették meg, például a Keresztapa-trilógiában, addig a heroin már egy olyan sötét világ velejárójaként jelent meg, amelyet leginkább a drámai alkotásokban lehetett tetten érni, mint például a Trainspotting, és nem kevés esetben járt együtt a bűnözéssel, mint például az Egy kosaras naplójában.

Új idők: térhódítás a Netflixen és az HBO-n, a “narkónovella” kora

A kábítószerekkel való kereskedelem megjelenése a online televíziókban magával hozta a “narkónovella” műfajának kialakulását, ami nem csak az értékesítést mutatja be, hanem magát a drogfogyasztást is. Így tehát az online filmes csatornák megjelenésével indult el egyfajta - bár nem tudatos - “drogmarketing” is, aminek köszönhetően már több szálon, több társadalmi rétegben, sokkal szélesebb fizikai területet lefedve jelentek meg a tudatmódosító szerek.

Az első ilyen filmek egyike a római alvilágot bemutató Suburra volt, amely nem csak filmként, de sorozatként is hatalmas nézettségűt tudhatott magáénak. A cselekmény középpontjában egy központi terv áll, melynek lényege, hogy a római tengerparti rész, az Ostia mintegy új Las Vegasként kerüljön újradefiniálásra. Természetesen a gigantikus ötlet mögé besorakoznak a politika és a maffia, sőt, még a Vatikán jeles képviselői is. És ahogy haladnak a cselekmények, ki diler lesz, ki fogyasztó, ki mindkettő egyben, sőt, lesz aki a kereskedőket üldözi az egész film alatt. Viszont van egy említésre méltó szál, az elismert politikus, Amadeo Cinaglia személye, aki maga is a drog hatására indul el a lejtőn, majd egy orgián történt örömlány túladagolása miatt nincs más választása, mint az alvilág segítségét kérni a holttest eltüntetésében, aminek következtében a hozzá társított mítosz-kép egy pillanat alatt válik semmivé. Jól mutatja tehát ennek az egy, emblemikus szereplőnek a sorozaton végig ívelő története, hogy a drog hiába emel(het) talán az elején elképzelhetetlen piederstálra, hosszabb vagy rövidebb idő után a következményekkel minden esetben számolni kell. A Suburra egy kifejezetten jó példa arra, hogy a néző éles különbséget tudjon tenni az “elit” bűnözők, és a csupán eszközként használt, drogfogyasztó, “végrehajtó” szereplők között. Ennek fényében a sorozat egyértelműen rávilágít arra, hogy bár a maffia az egyik legnagyobb drogterjesztő a világon, mégis a saját körükön belül a szerhasználat szigorúan tilos, hiszen pontosan tisztában vannak a drogok tudatmódosító hatásával, amit szervezetben belül nem engedhetnek meg maguknak.

Folytatva a sort, a Gomorra című sorozat félreérthetetlen módon mutatja be a Nápoly és Campagnia tartományban lévő Camorra szervezet mindennapjait, az azt kitevő

kábítószer-kereskedelmet minden nehézségével és esetleges könnyedségével együtt. Sokat hozzáettek a sorozat hitelességéhez a nápolyi dialektusban folytatott beszélgetések, amelyek nagyban hozzájárultak a sikerességhez is, aminek köszönhetően szinte kultfilmként volt nyilvántartva a vetítés idejében, és még ma is számos streaming csatornán nézhető végig. De hiába a hatalmas nézettség, a régió vezetői politikusai és az igazságszolgáltatás vezetői lesújtó véleménnyel voltak a sorozatról és annak hatásáról.

A Maffiaellenes Kerületi Igazgatóság nápolyi részlegének vezetője, Giuseppe Borelli bíró szerint nem élethűen, és közel sem annyira agresszíven sikerült a főszereplők jellemrajzát visszaadni, amilyenek ezek az emberek a valóságban. Ugyanezt állapította meg Federico Cafiero de Raho terrorizmussal és maffiaügyekkel foglalkozó államügyész is. Nicola Gratteri catanzanói ügyész, aki a 'Ndrangheta calabriai maffiacsoport' szakértője, egyenesen azt mondta, szimpatikusnak állította be a rendező a maffia tagjait és vezéreit. Mindannyiuk egybehangzó véleménye az, hogy ez a kevésbé jól megragadott jellemábrázolás veszélyes lehet a nézők véleményalkotására, valamint a szervezett bűnözés elleni harc szemszögéből nézve is kontraproduktívnak bizonyulhat.

A 2014-ben induló sorozatról Nápoly akkori polgármestere, Luigi De Magistris úgy nyilatkozott egy interjúban, hogy a Gomorra indulása óta megnövekedett a városban és a tartományban a bűncselekmények száma, ugyanis az emberek olyan mértékben szimpatizáltak a Camorra tagjaival, hogy a törvényes út helyett nagyon sok esetben a bűnözői karriert választották követendő példának. Továbbá feltételezése szerint mindezek után az sem elképzelhetetlen, hogy a kábítószer-szereskedelem és a drogfogyasztás is pozitív reklámként, követendő példaként találhat gazdára a nézők szemében.

Mint ahogy ez nem csak Amerikában, hanem Magyarországon is megtörtént egy másik sorozat, a Breaking Bad vetítése után. A film főszereplője Walt, egy ötven éves kémiantanár, akinél rákot diagnosztizálnak. A megemelkedett kezelések árának fedezésére összefog a diákjával, Jesse-vel, és elkezdnek metamfetamint készíteni és árulni egy lakókocsiban Heisenberg néven. Ahogy a sorozat halad előre, egyre bonyolultabbá válik a történet, sokszor élet-halál közé kerül a két szereplő, hiszen a

drogbiznisz legmélyebb bugyrai őket sem kímélik. De csodával határos módon, mindig kikerülnek a problémából, sok esetben még a kémia tanár széthullani látszó családja is visszarendeződik. A sorozat rendezőjének annyira tökéletesen sikerült “testközelbe” hoznia az egyszerűnek tűnő pénzszerzés lehetőségét egy hétköznapi kémia tanár példáján keresztül, hogy Amerikában több cikk is született arról, hogy tanárok kristályt, vagy egyéb tudatmódosító szereket kezdtek el készíteni fizetéskiegészítés képpen, akiket a legtöbb esetben az állami szervek tetten értek, így nem csak a legfrissebb bevételi forrásukat, de a biztonságot adó állásukat is elvesztették. Valamint, az itthoni vetítés után néhány héttel Pécs mellett foglaltak le a rendőrök egy lakókocsit, amiben metamfetamint készítettek.

És ha már Amerikánál tartunk, nem mehetünk el az egyik legnagyobb nézettséget hozó film főszereplője, Pablo Escobar mellett, akinek a történetét számtalan film dolgozta fel, és a hatalmas nézettség miatt nem is volt kérdés, hogy az itthon is vetített Narcos című sorozat minden eddiginél magasabb nézettséget hozott. Pablo Escobar történetének a népszerűsége is nagyon jól mutatja, hogy a drogbiznisz körülölelő népszerűség egy percig sem lankad a nézők körében.

Nem elvitatható tény a népszerűség kialakulásában, hogy Escobart a hazájában, Kolumbiában hatalmas mítosz övezte, mert annak ellenére, hogy vagyonát a drogkereskedelemből gyűjtötte össze, annak egy jelentős részét visszafordította a szegények segítésére, akiknek iskolát, óvodát, és egyéb szociális intézményeket építtetett. És később, amikor már a fia is belépett a bizniszbe, mindazon túl, hogy tiltotta a szer fogyasztásától, hiszen tudta annak minden veszélyét, a szegények segítségét is egyúttal átadta neki. Talán ennek a kiemelkedően magas nimbusznak köszönhető, hogy szinte minden önéletrajzi filmjében a főszerepeket A-kategóriás Hollywood-i sztárok játszottak.

A latin-amerikai “narkónovellák” egyik legtanulságosabb esete Az egek ura 8 évados, és több mint 700 epizódos filmje tartogatja. Pablo Escobar halála után Aurelia Casillas lett a dél-amerikai drogbáró, aki repülővel csempészte ki a kokaint az országból az Egyesült Államokba, ezért is ragadt rá az egek ura elnevezés. Az ő életét és munkáját mutatja be a sorozat, Rafael Amaya főszereplésével. A forgatások

végére viszont a színész olyan szinten azonosult a szerepével, hogy a kollégái szerint már a forgatások között és a magánéletében sem tudta levetkőzni a karakterét. Majd hosszú hónapokra eltűnt a nyilvánosság elől, és amikor ismét hírt adott magáról, épp egy hosszabb drogrehabilitációval végzett. Mint kiderült, már a forgatás alatt is a kokain rabjává vált, amit a forgatásokra is becsempészett. Annyira megszakadt tehát a kapcsolata a valósággal a kokainnak köszönhetően, hogy teljesen a karaktere és a kábítószer fogságába esett, amiből később sem tudott teljesen kilépni.

Ez az eset, de a feljebb is olvasható filmek példája is jól mutatja, hogy az igény a drogkereskedelem témakörére olyannyira népszerű, hogy pillanatok alatt a drogmarketing eszköztárába kerülhetnek ezek az alkotások, hiszen nem csupán jó példát tudnak adni bárkinek a könnyűnek vélt pénzszerzés lehetőségére, de még akár a színészeket is csapdába tudja ejteni a szer használata. És ezen a ponton emlékezzünk vissza a bevezetőben írt gondolatokra Roberto Saviano könyvéből, miszerint a szerhasználók valóban ott vannak a közvetlen környezetünkben. És ehhez a filmek még ha önkéntelenül is, tökéletes táptalajt biztosítanak. Mert a nézők egy része nem azt a konzekvenciát vonja le egy-egy ilyen sorozatból, hogy a drogfogyasztás és a droggal való kereskedelem veszélyes, sőt, akár halálos kimenetelű is lehet, hanem ötletet ad arra, hogyan lehet esetleg több pénzhez jutni... Nem számolva persze a következményekkel, hogy akár egy egész élet addigi munkáját veszítheti el.

A szerző a Drogkutató Intézet munkatársa

Forrás: Dr. Katona Brigitta: *Drogszonda a médiában: a médiatartalmakban megbúvó potenciális drogmarketing veszélyei*. Transzparens Újságírásért Alapítvány. 2023.

<https://ojim.hu/drogszonda-a-mediaban-mediartalmakban-megbuvo-potencialis-drogmarketing-veszelyei/>

Jelenkori kísérletek a kollektív emlékezet befolyásolására

TÉGLÁSY KRISTÓF

A kollektív emlékezet mindig rekonstruktív, vagyis a múlt emlékeinek az előhívását mindig az aktuális igények határozzák meg, ezáltal a múlt folyamatosan újraszerveződik, így befolyásolva a csoport jövőbeni cselekedeteit. Jelen írásunkban azt kívánjuk feltárni, hogy milyen módon próbálja ezt a technikát alkalmazni a liberális, a droghasználat legalizását elérni kívánó érdekcsoport azért, hogy a társadalomban meglévő természetes ellenállást leküzdje a drogokkal szemben. Ez az aktuális igény megpróbálja a régebbi történelmi és kulturális emlékeket oly módon előhívni, hogy abból a szerhasználat pozitív tulajdonságai kiemelkedjenek, és a mindig és minden korban meglévő pusztító hatása pedig marginalizálódjon vagy el is felejtődjön.

Ezt a „munkát” nem is aprózzák el az érintettek. Mindjárt az ősidőig, sőt az ősidők előttre nyúlnak vissza. Egyenesen az emberiség fejlődésének korai szakaszából kezdik levezetni a drogok jótékony hatását. Arra ugyan még nem tettek kísérletet, hogy a bolygó vagy az azon lévő élet kezdetét is görcső alá vegyék, de azt viszont szeretnék sugallni, hogy amikor az ember fejlődése elvált a többi élőlényétől, azaz az értelem kialakult, már igenis szerepet játszott egy bizonyos, ma újra nagy divatnak örvendő kábítószer jellegű anyag. A meglehetősen furcsa magyarázat szerint, az eszközhasználat és később a nyelv, azaz a strukturált kommunikáció kialakulásában vezető szerepe volt az ún. „betépett főemlős” elméletnek. Eszerint emberré válásunk kulcsa a ma varázsgombaként reklámozott pszilocibin gomba fogyasztása volt. A Terence McKenna amerikai etnobotanikus, antropológus, író által publikált elmélet,

amely az 1992-ben megjelent, Food of the Gods című könyvében látott napvilágot, meglehetősen nagy vihart kavart szakmai és laikus körökben egyaránt. McKenna szerint őseink körülbelül már 2 millió évvel ezelőtt pszilocibint gombákat – közülük is leginkább a Psilocybe cubensis gombát – kezdtek fogyasztani, amelyek az erdők talaján és a szavannákon legelő állatok trágyakupacain nőttek ki. Ennek pszichoaktív vegyülete, a pszilocibin alkaloida, olyan mély hatást gyakorolt korai eleink agyára, ami merőben új, semmi földihez nem fogható kognitív képességek kialakulásához és végül hozzánk, a Homo sapienshez vezetett. A pszilocibint egy svájci gyógyszerár vegyész fedezte fel, ugyanaz az Albert Hoffmann, aki véletlenül az LSD hatóanyagára is rábukkant. Ő így vall a szer hatásáról: *„Teljesen lenyűgözött a természet szépsége... LSD-tapasztalataim és a valóságról alkotott új képem révén tudatosult bennem a teremtés csodája, a természet, valamint az állat- és növényvilág nagyszerűsége”*. Természetesen mindezen csodálatos hatások mellett szó sem esik arról a pusztításról, amit az LSD vagy a varázsgomba végez a használó szervezetében, agyában, környezetében és életében. Mert ezek az információk már nem a kívánt irányba terelnék a kollektív emlékezet újra szerveződését. A varázsgomba jó tulajdonságainak, McKenna szerint, se szeri, se száma. Egy kevés pszilocibin például kiemeli a kontúrokat, javítja a látás élességét, ami jobb vadászokká tette eleinket. Ráadásul növeli a libidót, az energiaszintet, és emeli a hangulatot is, ami megint csak evolúciós előnyt jelentett számukra. Csupa, csupa pozitívum, és semmi káros hatás. Ez már-már a tökéletes világot ígéri. Van azonban itt egy bökkenő, hogy ha valaki egy kicsit mögé lát a szabad droghasználatot elérni igyekvő kísérletnek. Mégpedig az, hogy mérvadó tudósok szerint, McKenna bármekkora sztár is pszichedelikus körökben, az elmélete nem több pusztá spekulációnál. Eddig semmit nem sikerült belőle bizonyítani, noha egyes elemei a későbbiekben talán kiállhatják a bizonyítás próbáját. Azonban sem a pszilocibin káros hatásairól nem esik szó, sem arról a már a „betépett majom” elmélettel szemben bizonyított tényről, hogy az őseink többi főemlőstől elszakadó, gyors és azok köréből kiemelkedést hozó fejlődését a tűz használata illetve annak mindennapi gyakorlattá tétele hozta el.

Az antropológiai megközelítés mellett egy másik úton, inkább filozófiai módszerekkel is megpróbálják a pszichedelikus szereket valamiféle gyógyító, sőt már már

csodatévő szernek beállítani. Bernardo Kastrup holland filozófus szerint mindannyian csupán lehasított részei vagyunk ugyanannak a nagy univerzális tudatnak – és a pszichedelikus drogok bölcs használatával visszafordíthatjuk ezt a kozmikus tudathasadást. Kastrup szerint az agyszkennerrel készített képek gyakran teljesen félrevezető módon vannak bemutatva a médiában. Eszerint a „fizikalista” elképzelés szerint az LSD hatására az agy biokémiai folyamatai megváltoznak, és alapvetően ez okozza azt, hogy teljesen másként érzékeljük a valóságot. Kastrup szerint azonban nem az agy gyártja a tudatot, hanem az agy maga csupán a tudat leképeződése. A filozófus egy cikkében olyan kifejezéseket használ, mint a „*pszichedelikus élmény gazdagsága*” vagy a „*hihetetlenül lenyűgöző élmény*”. Természetesen a negatív hatásokról, a tönkrement életekről egy árva szó sem esik. Ugyan azt ő is elismeri, hogy tudományos alapon az elméletét nem lehet bizonyítani, mindezek ellenére úgy érzi, „*az emberi civilizáció jelenleg egy éretlen, tinédzser civilizáció, melynek vezetői éretlen kamaszokként viselkednek*”. Nyilván mert még nem tették szabaddá, sőt kötelezővé a pszichedelikus szerek használatát.

Érdeemes egy pillanatra még elidőzni ezen kísérletekben használt szavak változása mellett is. Mert nem elég a régmúltból kiemelni dolgokat és azokat gyógyító, csodatévő szerként bemutatni, ahhoz hogy a kollektív emlékezetben érdemi változást lehessen generálni, a megszokott kifejezéseket is meg kell változtatni. Azok esetleges negatív kicsengését eltörölni és kicsit homályos, kicsit varázslatos tartalmú új nevekkel ellátni. A kereszténység visszaszorulásával a valamiféle új hitet kereső emberek száma is megnőtt. Istenben már nem akarnak hinni, de keresnek valami pótléket, hiszen az élet megválaszolatlan kérdései továbbra is ott motoszkálnak bennük. Azonban, ha a pótlékként eléjük tárt elméletek és jelen esetben szerek nevei inkább negatívak, úgy sokkal nehezebben válnak „hívökké”, feltétlen elfogadóvá. Ezt figyelhetjük meg az előző két példa esetében is, ahol mindig a pszichedelikus kifejezés tűnik fel. Erről a pszichedelikus lobbinak a megfejtése a következő: „*Hallucinogén – korábban így nevezték a szereknek ezen csoportját. Arra utalván, hogy ezeknek a szereknek – például az LSD, a varázsgomba, az ayahuasca, az iboga – a fogyasztása audiális és vizuális hallucinációkat okoz.*” Tehát hatására olyan dolgokat látunk és hallunk, amelyek valójában nincsenek. Akárcsak bizonyos pszichiátriai zavarok elszenvedői. Amióta azonban egyre többet tudunk meg ezeknek

a szereknek a hatásairól, annál világosabbá válik, hogy az elmebetegségekkel való analógia hibás volt. Pszichedelikus: ezt az új kifejezést használják rájuk manapság a kutatók. Ami görögül annyit jelent, mint lélek (pszükhé) kinyilvánító (delein) szer. Elősegítik ugyanis azt, hogy az ember teljesen új perspektívából lássa saját magát és a világot – elvágva az akár évtizedek óta rögzült hibás, torz, önpusztító szokások, rögeszmék gordiuszi csomóját”. Értjük, ugye? A régi, hibás, torz szokások helyett itt a megvilágosodást okozó szupercucc.

Akad egy másik megközelítés is a kollektív emlékezet újraértelmezésére. Ez pedig az, amikor a jelenkor újraértelmezői visszavetítik ezt a szándékot és így próbálják meg csökkenteni a drogok körül kialakult társadalmilag elfogadott negatív attitűdöt. Sárosi Péter, a szabad droghasználat feltétlen híve és szószólója 2017-es, Kokain és morális pánik Budapesten, az 1920-as évek média-beszámolóinak alapján című (DOI: 10.18030/socio.hu.2017.4.43) tanulmányában tesz erre kísérletet. Alapkonceptiója az, hogy a kokain megjelenésével egyidőben, sőt már előtte is az akkori média, ami persze ebben az esetben kizárólag az írott sajtót jelenthette, morális pánikot idézett elő, hogy a társadalom bizonyos rétegeinek szórakozási szokásaiba vagy mindennapjaiba beférkőző kábítószer használat, jellemzően a morfium és a kokain ellen eleve elítélő, negatív hangulat alakuljon ki. A Sárosi által használt kifejezés definícióját Stanley Cohen brit szociológus adta meg 1973-ban. Eszerint morális pánikról akkor beszélünk, ha egy állapot, epizód, személy vagy emberek egy csoportja a társadalmi értékekre és érdekekre veszélyesként tételeződik. A szerző szerint az akkori média azzal érte el, hogy az egyébként marginális kokainfogyasztás ellen teljes társadalmi ellenállás, és elítélő attitűd bontakozzon ki, hogy a sajtó a kokainfogyasztást az egyébként is szorongást és egzisztenciális bizonytalanságot okozó tényezőkkel, jelesül az I. világháború, Trianon, a forradalmak és az általános gazdasági válság, kötötte össze. A tanulmány részletesebb elemzése nem tartozik jelen írásunk tárgyába, ezért ezt most mellőzzük. Azonban figyelemre méltó, hogy egy ilyen részletes és alapos elemzés napvilágot látott, hiszen a fentebb említett jelenkori kísérletek mintha a tanulmányban taglaltak inverz megvalósítására tennének kísérletet. Azaz manapság morális pánik helyett egyfajta „pozitív morális eufóriát” próbálnának a média különféle eszközeivel teremteni. Csak ma jellemzően nem a kokain, hanem a hallucinogén, bocsánat a pszichedelikus szerek állnak a

középpontban. Ugyanennek a jelenségnek jól tetten érhető jele, hogy bizonyos művészek, akár az előbb említett tanulmány tárgyalta korból, akár későbből, szerhasználatát úgy állítja be, mintha azok végtelen pozitív hatást gyakoroltak volna a művészi alkotások létrejöttére. Itt nemcsak a híresen, hírhedten morfinista Csáth Gézaról van szó, de egyre többet lehet olvasni unokatestvére, Kosztolányi Dezső kokainfüggőségéről is (bár a ráutaló jelekből az ópium sem zárható ki teljesen). Azonban így az idő elmúltával roppant nehéz lenne bizonyítani, hogy Csáth Géza vagy Kosztolányi Dezső a morfium, kokain, ópium vagy bármilyen kábítószer nélkül csupa fércművet alkotott volna. Valószínűleg ezt komolyan senki nem is gondolhatja. Azt viszont könnyű belátni, hogy Jim Morrison vagy Michael Jackson, akik későbbi korban, más műfajban, de kétségkívül ugyanolyan nagy hatású és világszínvonalú művészi teljesítménnyel álltak elő – még, ha a szépirodalom és a rockzene nehezen hasonlítható is össze – sokkal tovább élhetett volna és ki tudja hány millió embernek ajándékozhattak volna a csodát zenéjükkel, ha nem hálnak bele a szerhasználatba.

Összességében annyit tudunk zárásként leszögezni, hogy a kollektív emlékezet befolyásolására tett kísérleteknek az ellenszere a tudományos alapokon nyugvó megállapítások minél szélesebb körben való disszeminálása. Azon szakemberek hangjának a felerősítése, akik megalapozott, releváns információkkal dolgoznak, és annak nevezik a dolgokat amik. Az LSD-t hallucinogén szernek, a varázsgombát pedig az embere káros és romboló kábítószernek.

A szerző a Drogkutató Intézet stratégiai igazgatója

Forrás:

<https://index.hu/tudomany/ti/2023/09/14/lehet-hogy-hallucinogen-gombaktol-valt-ertelmes-lenye-az-ember/>

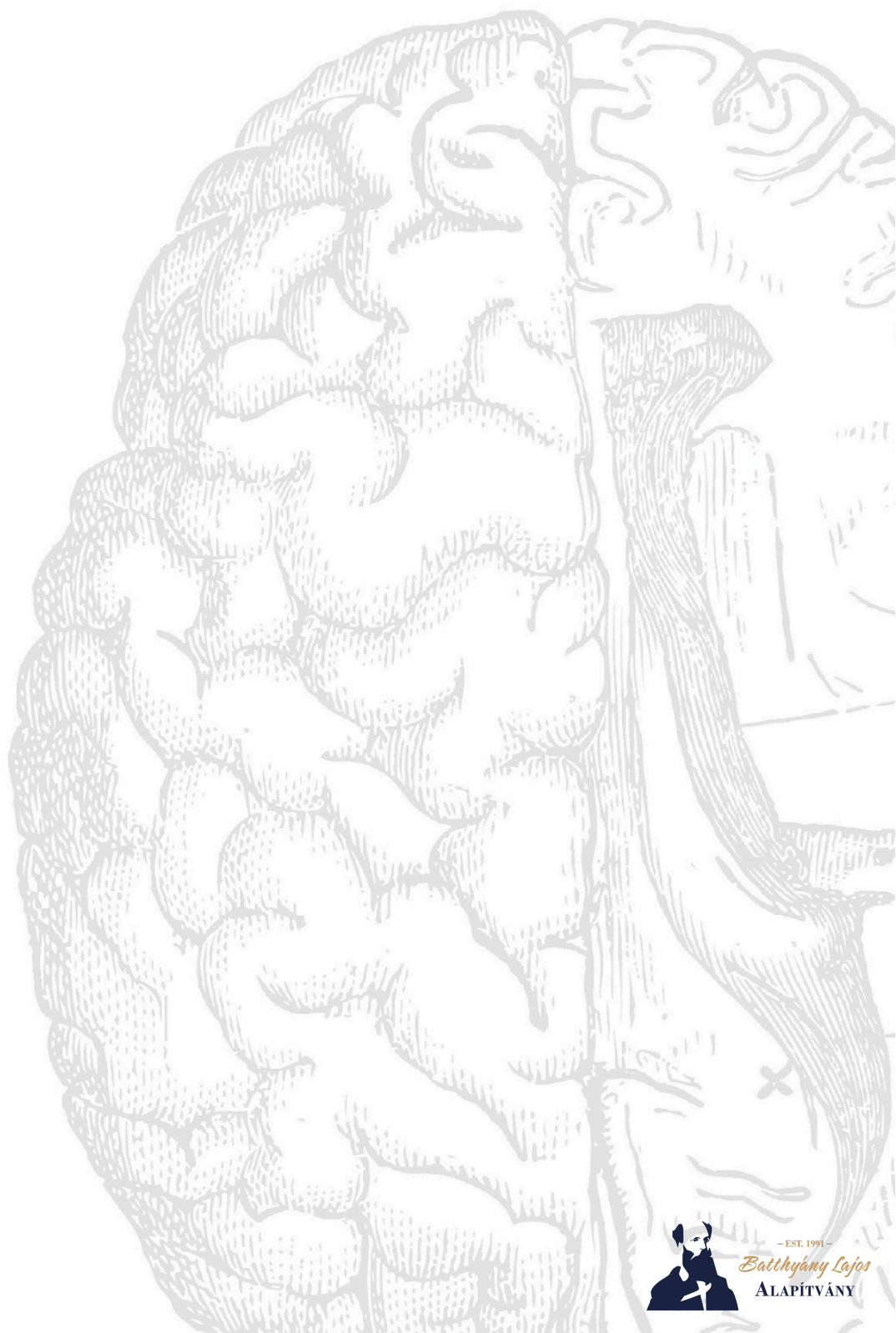
<https://drogriporter.hu/aki-szerint-csak-egy-kozmi-kus-tudat-letezik-interju-bernardo-kastruppal/>

https://socio.hu/uploads/files/2017_4/26_sarosi.pdf

<https://drogriporter.hu/gyogyito-tudatallapotok/>

https://index.hu/tudomany/tortenelem/2018/01/22/kosztolanyi_a_kokainista/

<https://pszichologuskereso.hu/pszichologia-blog/pszichologia-blog/a-kollekt%C3%ADv-eml%C3%A9kezet>

— EST. 1991 —
Batthyány Lajos
ALAPÍTVÁNY